

LINDESBERGS KYRKA

Kyrkan 1, Lindesbergs församling, Lindesbergs kommun, Örebro län

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Kyrkomiljön

Lindesbergs kyrka ligger centralt i den äldre delen av staden, längs med Kungsgatan och omedelbart norr om Rådhusstorget. Norr om kyrkan finns ett församlingshem från 1994.

På åsen invid Lindesjön växte det under medeltiden fram en handels- och kyrkplats, Lindesås, som blev centralort i Linde bergslag med många gruvor och hyttor. Linde socken är känd sedan 1383. Under 1600-talet skedde en kraftig expansion i Bergslagen, där många platser fick stadsprivilegier omkring 1640-talet. Lindesberg fick stadsprivilegier 1643.

Kyrkoanläggningen

Kyrkan är belägen på en *kyrkotomt*, i öster i höjd med omkringliggande marknivå och i väster sluttar tomten brant ner mot sjön. Kyrkotomten omgärdas till stor del av ett gjutjärnsstaket med entréer i söder, öst och väst. Från entréerna och upp kring kyrkan finns en asfalterad gång, i övrigt är tomten bevuxen med gräs. Det finns flera äldre träd, möjligtvis är vissa av dem delar från en äldre trädkrans. Öster och väster om kyrkan är några äldre gjutjärnskors och gravhällar placerade.

Lindesbergs kyrka består av ett näst intill kvadratisk långhus med rakt avslutat korparti i öster, sakristia i norr och torn i väster. Fasaderna är spritputsade med släta listverk och rundbågiga fönsteröppningar. Fönstren som är av gjutjärn är blyspröjsade med äldre solbänkar av gjutjärn. I den östra gaveln är den ursprungliga medeltida kyrkan synlig. Kyrkan täcks av ett säteritak belagt med skiffer. Även den höga tornspiran är belagd med skiffer. Den äldre sakristian i två våningar täcks av ett koppartak. Invändigt täcks det treskeppiga kyrkorummet av stjärnvalv och enklare kryssvalv, uppburna av kraftiga pelare. Koret, som har samma golvnivå som resten av kyrkorummet, har ett rakt avslutat korparti med glasmålningar av Gunnar Torhamn från 1929-32. Av särskilt intresse i Bergslagen, och speciellt för Lindesbergs kyrka, är de många gjutna gravhällarna både inne- och utanför kyrkan.

Lindesberg kyrkas tidigaste byggnadshistoria är oviss men de äldsta delarna av kyrkan har troligtvis uppförts redan på 1200- 1300-talet. Östra gaveln av denna kyrka framträder i den nuvarande östra fasaden. Under tidigt 1600-tal tillbyggdes kyrkan med ett torn.

1658 breddades kyrkan till nuvarande storlek med nästan kvadratisk plan och treskeppigt kyrkorum, täckt av stjärn- och kryssvalv. Under 1700-talet skedde en del reparationsarbeten både interiört och exteriört

Nuvarande kyrka byggdes åter upp 1870-72 efter en stadsbrand 1869. Branden drabbade kyrkan svårt och endast yttermurar och rester av valven återstod. Kyrkan uppfördes i nyromansk stil med lägre torn än tidigare samt en ny sakristia i två våningar på kyrkans norra sida. Kyrkan försågs med ny predikstol, ny orgel av E.A. Setterqvist, Örebro samt ny orgelfasad signerad av J.F. Åbom.

1891 fick kyrkan en ny dopängel av gips, en kopia av Thorvaldsens Dopängel i Vårfrukyrkan i Köpenhamn. Arbetet utfördes av bildhuggare Oskar Borg, Stockholm.

1920-22 återställdes kyrkans utseende före stadsbranden med säteritak och ny hög tornspira av arkitekt Skoglar Ekberg, Skövde. I slutet av 1920-talet skedde en invändig renovering under ledning av arkitekt Erik Fant då befintliga bänkar från 1800-talet ersattes med en öppen bänkinredning i traditionell stil. I samband med denna renovering försågs korfönstren med glasmålningar av konstnär Gunnar Torhamn.

1976-77 renoverades kyrkan invändigt efter förslag av arkitekt Jerk Alton. Ett modernt liturgiskt tänkande resulterade i utformningen av koret med framflyttat altare samt en ny delbar altarring. Predikstolen flyttades från norra till södra sidan i mittskeppet. Ett kapell anordnades i korets sydöstra hörn. Bänkar togs bort. Under läktaren i väster byggdes en läktarunderbyggnad med kapprum, väntrum och wc. Den södra entrén anpassades för rörelsehindrade.

1979 försågs orgeln med ett nytt orgelverk i 28 stämmor av orgelbyggare J. Grönvall, Lilla Edet. Ett år senare målades orgelfasaden om.

1989 genomgick kyrkan en utvärdig renovering under ledning av LB Byggkonsult. Fasaderna rengjordes, lagades och avfärgades. Snickerier målades om. Taktäckningen i skiffer kompletterades och lades om. Sakristian lades med ny kopparplåt. Byggnadens samtliga hängrännor och stuprör byttes ut lika befintliga av koppar.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Kyrkans säteritak och tornspira är ett resultat av 1920-talets återskapande av kyrkans utseende före branden 1869. Kyrkan har kvar sin planform från 1658 med undantag av sakristian i två våningar från 1870-talet. Sakristian vittnar om kyrkans återuppbyggnad efter branden 1869. I den östra fasaden framträder kyrkans medeltida östgavel med tegel och blinderingar.

Det breda, treskeppiga, närmast kvadratiska kyrkorummet karakteriseras av de låga kryss- och stjärnvalven som bärs upp av kraftiga pelare. Därutöver präglas kyrkorummet av renoveringen från 1976-77 av arkitekt Jerk Alton då koret utformades i enlighet med moderna liturgiska krav och samtida praktiska behov tillgodosågs med en ny stor läktarunderbyggnad.

Kvarvarande inslag i kyrkorummet från renoveringen på 1920-talet är den traditionellt utformade bänkinredningen samt korets glasmålningar av konstnär Gunnar Torhamn.

Till ursprunglig inredning från kyrkans återuppförande hör predikstol, delar av läktarbarriären, orgelfasaden samt lösa stolar på orgelläktaren.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Kyrkans återskapade exteriör med säteritak och hög tornspira
- Kyrkans kvarvarande rester av det medeltida murverket
- De många gjutna gravhällarna samt solbänkar av gjutjärn visar på kyrkans belägenhet i Bergslagen
- Dopängeln av gips från sent 1800-tal är den enda i sitt slag i Örebro län
- Korets glasmålningarna från 1929-32 av konstnär Gunnar Torhamn
- Delar av läktaren över mittskeppet, predikstolen och orgelfasaden av J.F. Åbom är från kyrkans återuppförande på 1870-talet.

Källor, litteratur och övriga uppgifter

Källor och litteratur:

Danermark, Dan, *Lindesbergs och Vedevågs kyrkor - en resa i tiden*, Lindesberg 1997

Esbjörnson, Estrid, *Kyrkor i Örebro län*, Örebro 2000

Arkiv, Örebro läns museum

Inventeringsdatum: 2003-10-20

Inventerare: Anneli Borg

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anneli Borg, Västerås stift och Estrid Esbjörnson, Örebro läns museum

Rapportsammanställning och foto: Anneli Borg

LINDEBERGS KYRKA
HISTORIK

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1200-1300	Nyuppförd	Äldsta delarna av Lindesbergs nutida kyrkan kan ha uppförts på 1300-talet, möjligen redan på 1200-talet, men kyrkans tidigaste byggnadshistoria är oviss. Eventuellt uppförd i etapper, en rektangulär, enskeppig och förmodligen tornlös byggnad. Östra gaveln av denna kyrka framträder i den nuvarande östväggen.		Esbjörnson 2000
1631-33	Tillbyggnad av torn	Torn av gråsten uppfördes.		Esbjörnson 2000
1634		Tornspiran blåste ned.		Esbjörnson 2000
1658	Ändring ombyggnad	Kyrkan breddas till nuvarande storlek med nästan kvadratisk plan och treskeppigt kyrkorum, täckt av stjärnvalv och kryssvalv.		Esbjörnson 2000
1683	Ändring	Tornet förses med en hög och spetsig spånklädd tornspira.		Esbjörnson 2000
1688		Kyrkan drabbades av en brand som bl.a. skadade tornet och dess båda klockor.		Esbjörnson 2000
1733	Vård och underhåll	Det dröjde till 1733 innan tornet var reparerat och då lagades även taket.		Esbjörnson 2000
1784-89		Omfattande arb. Utfördes. Invändigt uppfördes en ny läktare.		Esbjörnson 2000
1801		Underhåll / reparationer genomfördes		Esbjörnson 2000
1817-18		Underhåll / reparationer genomfördes		Esbjörnson 2000
1843-44		Underhåll / reparationer genomfördes		Esbjörnson 2000
1851-53		Många av kyrkans gjutna gravhällar avlägsnades vid detta tillfälle.		Esbjörnson 2000
1868		Underhåll / reparationer genomfördes		Esbjörnson 2000
1869		Stadsbrand som drabbade kyrkan hårt, endast yttermurar och rester av valven återstod.		Esbjörnson 2000

LINDESBERGS KYRKA

HISTORIK

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1870-72	Återuppbyggnad	Kyrkan byggdes åter upp. Kyrkan fick ett nyromanskt utseende med lägre torn än tidigare samt ny sakristia i norr. Ny predikstol.	Ark. Carl Lundmark, Örebro Predikstol av fabrikör Heldenstedt, Örebro	Esbjörnson 2000
1871	Fast inredning - orgel	Ny orgel och orgelfasad.	Orgelbyggare E.A. Setterqvist, Örebro Fasad signerad av J.F. Åbom	Esbjörnson 2000
1891	Specifika inventarier – dopfont	Ny dopängel av gips, en kopia av Thorvaldsens Dopängel i Vårfrukyrkan i Köpenhamn.	Bildhuggare Oskar Borg, Stockholm	Esbjörnson 2000
1920-22	Ändring – ombyggnad	Kyrkans utseende före branden med säteritak och ny hög tornspira återställs. Invändigt får kyrkorummet en gråbeige färgsättning.	Ark. Skoglar Ekberg, Skövde	Esbjörnson 2000 Örebro läns museum, Renoveringshandlingar 1976
1928	Invändig renovering	Bänkarna är troligen från detta tillfälle	Ark. Erik Fant, Stockholm	Esbjörnson 2000

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1929	Fast inredning – glasmålningar	Korfönstren förses med glasmålningar.	Konstnär Gunnar Torhamn	Esbjörnson 2000
1932	Fast inredning – glasmålningar	Resterande korfönster i sidoskeppen förses med glasmålningar.	Konstnär Gunnar Torhamn	Esbjörnson 2000
1945	Fast inredning – orgel	Orgeln byggs om	Magnusson, Göteborg	Lindesbergs och Vedevågs kyrkor – en resa i tid och rum. Danemark 1997
1976- 77	Invändig renovering	Korgolvet sänks, altaret flyttas fram, ny ambo och altarring. Ny dopfunt av gotländsk kalksten. Predikstol flyttas från norra sidan till södra sidan i mittskeppet. Bänkarna får ny färgsättning. Ny färgsättning med blå huvudton med inslag av grått samt kraftig rödbrun kulör. Komplettering av stengolv. Kapell anordnas i sydöstra hörnet. Komplettering av armatur. Ny inredning i sakristia. Gjutjärnshällar flyttas till vapenhuset. Trappa och trappvägg tas bort i vapenhuset. Anpassning för rörelsehindrade vid södra entrén. Nya utrymmen under västra läktaren med bl.a. kapprum, wc och väntrum.	Ark. Jerk Alton, Kumla	Esbjörnson 2000 Lindesbergs och Vedevågs kyrkor – en resa i tid och rum. Danemark 1997 Örebro läns museum
1979	Fast inredning – orgel	Nytt orgelverk i 28 stämmor.	J. Grönvall, Lilla Edet	Esbjörnson 2000
1980	Fast inredning – orgel	Orgelfasaden ommålades i blågrått, svag ockra och guld.		Lindesbergs kyrka, 1981

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1989	Yttre renovering	Skiffertaket lades om och kompletterades. Nynockplåt av koppar på långhus- och kortaken. Sakristian lades med ny kopparplåt. Fasadens putsade ytor har rengjorts, lagats och avfärgats. Dörrar och portar avfärgades exteriört, ockragul kulör. Samtliga hängrännor och stuprör på långhus, kor och sakristia byttes ut lika befintliga av koppar.	LB Byggkonsult	Örebro läns museum
1998-99	Ändring – underhåll	Ny högtalaranläggning och ljudmöbel som installerades bakom befintliga bänkar och målades in i färg med dem. Ny textilförvaring. Omkalkning av väggar och valv.	Annika Larsson Skanark Lysviks Snickerifabrik AB, Värmland	Örebro läns museum